

La museïtzació de la farmàcia històrica de Vallbona de les Monges

Museification of the historic pharmacy of Vallbona de les Monges

Anna M. CAMPRUBÍ¹, Martí PUJOL^{2,3,4}, Josepa QUER^{3,4}, Miquel YLLA-CATALÀ^{3,4},
Josep M. VENTURA^{3,4}

¹Monestir de Santa Maria de Vallbona; ²Museu Cusí; ³Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya;

⁴Societat Catalana d'Història de la Farmàcia. C.E.: josepaquer@gmail.com

Resum - El monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges disposava, fins a la desamortització de Mendizábal del servei de la farmàcia monacal els materials de la qual foren conservats gràcies a la comunitat del Monestir i als treballs de l'acadèmic Xavier Sorní i Esteva, la historiadora Carme Prats i Darder i la intervenció del Col·legi de Farmacèutics de Lleida que col·laborà en la classificació i embalatge correcte de les peces. Recentment (2015-2017) s'ha pogut dur a terme el projecte museogràfic amb la intervenció de l'empresa Transversal amb experiència en anteriors intervencions en monestirs, amb la col·laboració de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, que aportà l'assessorament científic format per acadèmics. El resultat és la instal·lació actual on podem contemplar el material i mobiliari restaurat, ambientat segons els criteris consensuats dels professionals de la comunicació i de la RAFC, amb el vist-i-plau de la comunitat. L'actuació a la farmàcia del monestir permet dur a terme projectes pedagògics i de divulgació del coneixement, que afegeixen valor patrimonial al conjunt, faciliten la posta en valor i la difusió del patrimoni i ajuden en part al retorn econòmic de la inversió i a la supervivència econòmica de les mateixes monges que complementen el seu treball prioritari d'oració amb la funció de cura del monestir-museu.

Paraules clau: Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, monacat femení, avatars històrics, esponsorització.

Abstract - Until the confiscation of Mendizábal, the monastery of Santa Maria de Vallbona de les Monges had the service of the monastic pharmacy whose materials were preserved thanks to the community of the Monastery and the work of the academic Xavier Sorní i Esteva, the historian Carme Prats i Darder and the intervention of the College of Pharmacists of Lleida who collaborated in the classification and correct packaging of the pieces. Recently (2015-2017) it has been possible to carry out the museographic project with the intervention of the Transversal company with experience in previous interventions in monasteries, with the collaboration of the Royal Academy of Pharmacy of Catalonia (RAFC), which provided the scientific advice given by academics. The result is the current installation where we can see the restored material and furniture, set according to the agreed criteria of communication professionals and the RAFC, with the approval of the community. The action in the monastery pharmacy allows to carry out pedagogical projects and of dissemination of knowledge, then adding patrimonial value to the set, facilitating the putting in value and the diffusion of the patrimony and partly helping to the economic return of the investment and the economic survival of the nuns themselves who complement their priority prayer work with the care function of the monastery-museum.

Keywords: Royal Academy of Pharmacy of Catalonia, female monasticism, historical avatars, sponsorship.

Antecedents

El monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges disposa, entre els elements bàsics que responen als serveis d'un monestir, l'*scriptorium* i la

farmàcia. La desamortització de Mendizábal va acabar amb el servei de la farmàcia monacal i amb la funció al monestir del farmacèutic encarregat i resident al poble de Vallbona. Sortosament, els materials

d'aquesta foren guardats gelosament en el primer pis del mateix monestir i s'han conservat. Les monges sempre han enyorat algunes de les preparacions clàssiques que elaborava la farmàcia com les pastilles d'arrel de malví i l'oli de l'essència d'espígol, que fins potser després foren elaborades per l'hospitalera de torn. Així va romandre la farmàcia durant el període comprès entre la resta del segle XIX, tot el segle XX i la part viscuda del segle XXI. L'apotecaria era important i molt ben conservada, d'aquí que es pugui comprendre la dedicació i el treball de farmacèutics estudiosos/sensibilitzats com la de l'acadèmic Xavier Sorní i la de professionals d'altres branques del saber, com la historiadora Carme Prats i Darder, que deixaren empremta escrita dels seus treballs. Cal destacar també la intervenció sempre positiva del Col·legi Oficial de Farmacèutics de Lleida que col·laborà en la classificació i embalatge correcte de les peces, necessari per a la seva conservació.

El projecte de museïtzació

Recentment, gràcies a les accions portades a terme, entre l'actual abadessa Anna Maria Camprubí i el govern de la Generalitat amb el departament de Cultura, el ministeri de Cultura del govern central, i l'entitat 'La Caixa', s'han donat les condicions globals per a tirar endavant el projecte d'instal·lar com a museu el patrimoni del monestir com a mitjà per l'obertura/transmissió dels seus valors culturals al servei de la societat, estudiosos i públic en general. El projecte s'ha portat a terme en un període entre l'any 2015 i el 2017 amb la intervenció de l'empresa Transversal que ja tenia experiència en anteriors intervencions en monestirs i que va elaborar un primer projecte museogràfic.

Paral·lelament, just a l'inici del projecte es produí el contacte amb membres de la Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya perquè ajudessin en el tema de la instal·lació de la Farmàcia. Com a primer fruit es signà un conveni entre la mare abadessa i el president de la RAFC, pel qual aquesta entitat, en funció de la seva missió recollida en els estatuts, es comprometia graciosament a fer l'assessorament científic del projecte sobre el pla presentat per l'empresa encarregada de portar-lo a terme, amb l'objectiu que aquest depassés el nivell d'interès turístic i la

informació que es lliurava al públic es mantingués en una alta línia científica.

L'equip de l'Acadèmia de Farmàcia que treballà en el projecte va estar format pels acadèmics; Martí Pujol Forn, Josepa Quer Domingo, Rosa Maria Buhigas Cardó, Francesca Niubó Prats i Miquel Ylla-Català.

El diàleg entre l'empresa Transversal i l'Acadèmia fou fluït i donà com a resultat la instal·lació actual, on podem contemplar entre altres: un moble amb la ceràmica degudament classificada, en la seva part alta les capsos de fusta, el cordialer, moble antic restaurat i amb un contingut rigorosament escollit, dos taulells amb les balances i diferents atuells per a la preparació dels medicaments, un armari en el qual es conserva el vidre, i una taula on podia treballar el farmacèutic responsable. Tot plegat ambientat segons els criteris consensuats dels professionals de la comunicació i de la RAFC, amb el vistiplau de la comunitat.

Conclusions

La participació de la RAFC en les actuacions relacionades amb la farmàcia del monestir permeten la preparació de projectes pedagògics, posen a l'abast el coneixement, afegeixen valor patrimonial al conjunt, faciliten la posta en valor i la difusió del patrimoni, ajuden en part al retorn econòmic de la inversió i a la supervivència econòmica de les mateixes monges que complementen el seu treball prioritari d'oració amb la funció de cura del monestir-museu.

Bibliografia

- BERGADÀ, F. Compèndi històric del Reial Monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges, del Orde de Cistell. *Segarra*. Maldà: Periòdic quinzenal d'art i cultura i porta-veus dels interessos de la comarca. 47 (1927).
- CUSÓ SERRA M. *Un monestir cistercenc femení català durant el primer segle borbònic espanyol: Santa Maria de Vallbona (1701-1802)*. Bellaterra: Tesi doctoral (inèd.), Universitat Autònoma de Barcelona, 2009, p. 833-853.
- PRATS DARDER, C.; SANTANACH SOLER, J. Farmàcies antigues de Catalunya. Vallbona de les Monges. *Bulletí de Ceràmica* 38-40 (1988).
- PRATS DARDER, C. *Apotecaria de Vallbona de les Monges*. Santes Creus: Fundació Roger de Belfort, 1990.
- SANS TRAVÉ, J.M. *Monestir de Santa Maria de Vallbona: història, monacat i art*. Lleida: Pagès Editors, 2010.
- YLLA-CATALÀ GENÍS, M. *La farmàcia històrica de Santa Maria de Vallbona de les Monges*. Barcelona: Reial Acadèmia de Farmàcia de Catalunya, 2018.